

Asia: VN/21641/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi yliopistolain ja ammattikorkeakoululain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset huomiot esitysluonnoksesta

Kiitämme mahdollisuutta lausua asiassa. Katsomme, että esitetyt muutokset heikentävät kansainvälisten opiskelijoiden mahdollisuuksia hakeutua Suomeen opiskelemaan ja vaikeuttavat osaaajapulan ratkaisemista.

Esitysluonnoksessa arvioidaan, että muutoksilla voi olla vaikutuksia kansainvälisten opiskelijoiden hakeutumiseen Suomeen. Välillisesti tämä voi heikentää lausunnonantajan taloutta, mikäli merkittävä määrä englanninkielisten tutkinto-ohjelmien paikoista jää täyttämättä ja siten ennalta arvioitu jäsenmäärän kehitys ei toteudu.

Lakimuutoksessa tulee täsmällisesti ilmaista, mitä tilapäistä suojelua saaneiden lukuvuosimaksuvelvoitteelle käy, kun heidän oleskelulupaperustansa vaihtuu mahdollisesti kesken opiskelujen. Onko tilapäistä suojelua saanut vapautettu sen tutkinnon maksuista tutkinnon loppuun asti, johon on hakeutunut tilapäistä suojelua saadessaan?

Lausunnonantajan näkemykset koskien hakemuksen käsittelymaksun palauttamista

JYY ei kannata käsittelymaksun palauttamista. Esitysluonnoksen mukaan hallitusohjelmaan on kirjattu, että hallitus arvioi nimellisen hakemusmaksun käyttöönottoa. 100 euron maksua ei voida pitää millään tavalla suuruudeltaan nimellisenä.

Hakemusmaksun ulottuminen kaikkiin, jotka eivät ole suorittaneet aiempaa koulutustaan EU/ETA-maiden tai Sveitsin koulutusjärjestelmissä on epäoikeudenmukainen myös suomalaisten opiskelijoiden näkökulmasta. Mikäli suomalaisten hakijoiden koulutus on hankittu muualta, myös he joutuvat maksamaan hakemusmaksun uusien kirjausten perusteella, koska maksu on kansalaisuudesta riippumaton.

Tämän lisäksi ns. "huonotasoisten hakemusten" määrän lasku ei ole välttämättä hakemusmaksulla vältettävissä. Mikäli hakemusmaksu on kertaluontoinen ja antaa hakijalle oikeuden hakea useampaa korkeakoulupaikkaa, miksei hakija myös hakisi silloin huonompitasoisemmillä hakemuksilla useaa opiskelupaikkaa. Esitetty argumentti byrokratian vähenemisestä ei siis välttämättä pidä paikkaansa. Myöskin hakemusmaksujen tarkastaminen aiheuttaa huomattavaa hallinnollista työtä.

Lausunnonantajan näkemykset tilauskoulutuksen muutoksista

JYY pitää esitettyjä muutoksia hyvinä ja katsoo niiden selkeyttävän tilauskoulutukseen liittyviä vastuita. Esitetyt muutokset turvaavat nykyistä paremmin opiskelijoiden oikeuksien toteutumista.

Lausunnonantajan näkemykset koskien lukuvuosimaksujen korottamista

JYY vastustaa lukuvuosimaksujen korottamista, täyskätteellistamista ja voiton tavoittelun mahdollistamista opiskelijoiden kustannuksella.

Esitysluonnos kuvaa puutteellisesti kustannukset kattavien lukuvuosimaksujen käyttöönoton eli maksujen korottamisen seurauksia. Jatkossa lukuvuosimaksujen korotus voi estää opiskelijaksi hakeutumista sellaisilta hakijoilta, joilla ei ole varaa maksaa nykyistä korkeampia maksuja, mutta jotka olisivat motivoituneita ja korkeakoulukelpoisia. Korotukset voivat muodostaa hakijoille nykyistä suurempia taloudellisia esteitä hakeutua koulutukseen. Ei ole tarkoituksenmukaista, että kansainvälisiin tutkinto-ohjelmiin hakeutuu yksipuoleisesti erittäin varakkaista lähtökohdista tulevia opiskelijoita. Kansainvälisen opiskelun ja siten osaajien liikkumisen hankaloittaminen vaikeuttaa Suomessa vallitsevan osaajapulan ratkaisemista.

Muutos heikentää myös kotimaisilla kielillä järjestettävissä tutkinto-ohjelmissä opiskelevien opiskelijoiden mahdollisuuksia kotikansainvälistymiselle kansainvälisten opiskelijamäärien pienentyessä. Tiettyjen englanninkielisten maisteriohjelmien osalta tulee kyseeseen opiskelijapohjan riittävyys ja siten mahdollisuus jatkaa tutkinto-ohjelman tarjoamista, mikäli opiskelijoita ei ole riittävästi. Tämä voi toteutuessaan kaventaa myös kotimaisten opiskelijoiden opiskelu- ja erikoistumismahdollisuuksia.

Huolimatta siitä, että lukuvuosimaksujen perimistä ei katsota verotuksen näkökulmasta elinkeinotoiminnaksi, esitys mahdollistaa määrältään enemmän kuin kustannukset kattavien lukuvuosimaksujen perimisen eli voiton tavoittelun lukuvuosimaksuvelvollisten opiskelijoiden kustannuksella. Lukuvuosimaksuvelvollisten ei pidä joutua välillisesti rahoittamaan muiden opiskelijoiden opintoja tai yliopiston muuta toimintaa. On epävarmaa, miten tarkasti lukuvuosimaksutuotot voidaan kohdentaa nimenomaisesti englanninkielisten tutkinto-ohjelmien järjestämiskustannuksiin.

Tuottomahdollisuuden myötä korkeakouluille voi syntyä kannustin hyväksyä taidoiltaan ja opiskelukyvyltään nykyistä heikompia hakijoita opiskelijoiksi. Emme pidä tätä suomalaisen

koulutuksen ja osaamisen laadun kannalta tarkoituksenmukaisena. Vaikka opiskelijavalintojen kriteerit ovat autonomian piirissä, lainsäädännön ei pidä kannustaa nykyistä suurempien opiskelijamäärien sisään ottamiseen koulutuksen laadun kustannuksella.

Lausunnonantajan näkemykset lukuvuosimaksujen kiertämisen ehkäisemistä koskevasta muutoksesta

Lausunnonantaja vastustaa esitettyjä muutoksia. Oleskeluluvan vaihtaminen opintojen aikana ei ole systemaattinen tapa kiertää lukuvuosimaksuja, vaan kyseessä on opiskelijan elämäntilanteeseen liittyvää tavanomaista vaihtelua. Osaamisvajeen ratkaisemisen kannalta koulutusta vastaavaan työhön siirtyminen on tarkoituksenmukaista ja siihen tulisi kannustaa.

Tilastollisesti on vaikea osoittaa, että yksilöt systemaattisesti vaihtaisivat oleskelulupansa nimenomaan lukukausimaksujen välttämiseksi. Tällaista näyttöä ei ole tarpeeksi tarjottujen tilastojen valossa. Esimerkiksi Jyväskylän yliopistossa oleskelulupansa vaihtaneita opintojensa aikana on lukuvuosimaksujen käyttöönoton jälkeen ollut 7. Näistä kuusi opiskelijaa siirtyi asiantuntijan oleskeluluvulle, jolloin työ on vastannut koulutusta. Yksi opiskelija vaihtoi työntekijän oleskeluluvulle. Lukuvuosimaksujen kiertämisestä ei ole esitetty tarpeeksi vahvaa näyttöä luonnoksessa, niin että lukuvuosimaksujen kiertäminen olisi merkittävä tai mittava ilmiö.

Esitysluonnoksessa on esitetty, että lukuvuosimaksut koskisivat niitä, joiden ensimmäinen oleskelulupa on ollut opiskeluperustainen. Tämä asettaa yksilöt eriarvoiseen asemaan esimerkiksi sen suhteen, miten opinnot etenevät ja suoritetaanko ne yhtäjaksoisesti tavoiteajassa. Esimerkiksi opintojen viivästyessä vaikkapa työn aloituksesta johtuen, on yksilö tosiasiallisesti kattanut opinnoistaan koituvat kulut mutta on silti maksuvelvollinen ensimmäisen oleskelulupansa perusteella.

Lukuvuosimaksut halutaan ulottaa myös henkilöihin, jotka ovat opiskelijan perheenjäseniä. Lausunnonantaja kritisoi luonnoksen ehdotusta siitä, että lukuvuosimaksut koskevat myös opiskelijan oleskeluluvalla, perheluvalla siirtyvää opiskelijan perheenjäsentä. Tämä asettaa aiemmin opiskelleiden, ei pysyvää jatkolupaa saaneiden, opiskelevat perheenjäsenet perustavanlaatuisesti eriarvoiseen asemaan henkilöiden kanssa, joiden perheenkokoaja on tullut Suomeen muulla oleskeluluvalla.

Lukukausimaksujen ulottaminen henkilöihin, joiden ensimmäinen oleskelulupa on ollut opiskelijan oleskelulupa, on lähtökohtaisesti epätasa-arvoinen käytäntö, eikä oikeastaan vastaa ongelmaan lukuvuosimaksujen kiertämisestä vaan heikentää kansainvälisten opiskelijoiden asemaa taloudellisesti.

Lausunnonantajan näkemykset tiedonsaantioikeuden lisäämisestä

Mikäli tiedot saadaan niin, että korkeakouluilla on rajoitetut käyttöoikeudet Ulkomaalaisrekisteriin, tulee tiedonsaantioikeutta tarkastella kriittisesti. Lähtökohtaisesti korkeakouluille kuuluu tieto siitä, onko opiskelijan ensimmäinen oleskelulupa ollut nimenomaisesti opiskelijan, jolloin tämän pitäisi olla ainoa tieto mitä he ulkomaalaisrekisteristä saavat.

Miten muutoksella taataan se, että korkeakouluilta rajataan tiedonsaanti niin, että he tosiasiallisesti saavat tietää nimenomaan vain tiedon opiskeluun perustuvasta oleskeluluvasta? Muut oleskelulupatyypit (humanitääriset syyt, työ, yms.) eivät ole tietoa, jota korkeakoulut tarvitsevat ja oikeus päästä myös näihin tietoihin käsiksi sen selvittämiseksi, onko opiskelijalla ollut opiskelijan oleskelulupaa, vaarantaa yksilön yksityisyydensuojaa väistämättä.

Vainikainen Ira
Jyväskylän yliopiston ylioppilaskunta